

Stavovi nasljednih govornika hrvatskoga jezika u Australiji prema hrvatskome standardnom jeziku i dijalektima: Studija slučaja

Vidović, Viktorija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:725353>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Viktorija Vidović

**STAVOVI NASLJEDNIH GOVORNIKA HRVATSKOGA JEZIKA
U AUSTRALIJI PREMA HRVATSKOME STANDARDNOM
JEZIKU I DIJALEKTIMA: STUDIJA SLUČAJA**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Viktorija Vidović

**STAVOVI NASLJEDNIH GOVORNIKA HRVATSKOGA JEZIKA
U AUSTRALIJI PREMA HRVATSKOME STANDARDNOM
JEZIKU I DIJALEKTIMA: STUDIJA SLUČAJA**

Diplomski rad

Mentor rada:

izv. prof. dr. sc. Lidija Cvikić

Zagreb, rujan 2021.

Sažetak

Nasljedni su govornici jezična skupina čija obilježja odudaraju od tipičnih inojezičnih govornika. Njihova je motivacija za učenjem i usavršavanjem nasljednoga jezika u mnogome drugačija od drugih skupina govornika, pa se istraživanjem nasljednih govornika, poput istraživanja nasljedne govornice hrvatskoga jezika u ovome radu, mogu dobiti nove spoznaje o ovladavanju jezikom. Metodom sociolingvističkog intervjua istražili su se stavovi nasljedne govornice hrvatskoga jezika prema standardnome hrvatskome jeziku, kao i prema dijalektima istoga jezika. Ispitali su se i njezini stavovi o vlastitoj ovladanosti jezikom, kao i motivacija za upisom studija hrvatskoga jezika na inozemnom sveučilištu. S obzirom da je mjesto prebivališta ispitanice Australija, dobit će se i uvidi u načine funkcioniranja hrvatskih zajednica, kao i položaja hrvatskoga jezika u australskom obrazovnom sustavu. Uz teorijski pregled najvažnijih lingvističkih pojmova vezanih uz tematiku, donose se i dijelovi sociolingvističkoga intervjua te njihova detaljna analiza.

ključne riječi: *ini jezik, ovladanost, nasljedni jezik, nasljedni govornik, standardni jezik, dijalekt, hrvatski jezik*

Abstract

Heritage speakers are a language group whose characteristics differ from typical foreign speakers. Their motivation for learning and improving their heritage language is in many ways different from other groups of speakers, so the participant of this research is a heritage speaker of the Croatian language. The method of sociolinguistic interview will be used to explore the attitudes of Croatian heritage language speaker towards the standard variety of Croatian, as well as towards dialects of the same language. Her views on her own acquisition of the language will also be examined, as well as her motivation for enrolling in the study of the Croatian language at Macquarie University. Given that the participant's place of residence is Australia, insights will be gained into the ways in which Croatian communities function, as well as the education system related to the Croatian language in Australia. In addition to a theoretical overview of the most important linguistic concepts related to the topic, parts of the sociolinguistic interview and a detailed analysis of the same are provided.

key words: *second language, acquisition, heritage language, heritage speaker, standard variety, dialect, Croatian language*

SADRŽAJ

UVOD	1
1. JEZICI S OBZIROM NA PSIHOLINGVISTIČKI STATUS	2
2. NASLJEDNI JEZIK, GOVORNICI I UČENICI NASLJEDNOG JEZIKA	5
3. HRVATSKI KAO NASLJEDNI JEZIK.....	7
4. STAVOVI O JEZIKU	10
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	12
5.1. Cilj istraživanja	12
5.2. Istraživačka pitanja.....	12
5.3. Podatci o ispitanici	12
5.4. Metode istraživanja	13
5.4.1. Sociolingvistički intervju	13
5.4.2. Jezik u ispitivanju.....	13
5.5. Jezično i kulturno okruženje ispitanice.....	13
6. REZULTATI i RASPRAVA	16
6.1. Stavovi ispitanice o standardnome jeziku i dijalektima	16
6.2. Motivacija za studij hrvatskoga jezika	21
6.3. Samoprocjena ovladanosti hrvatskim jezikom.....	22
7. ZAKLJUČAK	27
8. PRILOZI.....	29
9. LITERATURA.....	33

UVOD

Ideja za istraživanje ove veoma zanimljive, no istovremeno kompleksne teme javila se kao potreba za proučavanjem hrvatskoga jezika, no ovoga puta iz inojezične perspektive. Učenje stranih jezika i stavovi prema njemu sustavno su istraživani u Hrvatskoj (npr. Mihaljević Djigunović i Letica Krevelj, 2009). Međutim, u posljednje se vrijeme javila potreba za detaljnijim proučavanjem posebne skupine inojezičnih govornika. Navedena se skupina po svojim posebnostima razlikuje od učenika nekoga jezika kao stranoga ili drugoga te se njezini govornici nazivaju nasljednim govornicima. Posebnosti su nasljednih govornika obiteljska povezanost s nasljednim jezikom i kulturom te izloženost jeziku u obiteljskome okruženju, što ih izdvaja od definicije učenika stranoga i govornika drugoga jezika. Istraživanje hrvatskoga kao nasljednoga jezika od iznimne je važnosti s obzirom na veliko hrvatsko iseljeničtvo. Procjenjuje se da trenutno ima više od 3 200 000 hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka diljem svijeta¹. Autorica rada imala je izravnu priliku vidjeti i upoznati hrvatske iseljenike koji nastoje očuvati svoju tradiciju, kulturu, a prije svega svoj jezik, stoga je upravo ta spoznaja poslužila kao izravan poticaj za nastanak ovoga rada.

Cilj je ovoga rada istražiti stavove nasljedne govornice hrvatskoga jezika prema hrvatskome standardnom jeziku i hrvatskim dijalektima nastalih na temelju iskustva uporabe hrvatskoga standardnog jezika i ostalih idioma u jezičnoj zajednici ispitanice. Također se želi ispitati motivacija za studij hrvatskoga jezika te stavovi o vlastitoj ovladanosti nasljednim jezikom. Prvi dio rada donosi teorijski pregled relevantnih lingvističkih pojava i pojmova, poput materinskoga i inog jezika, hrvatskoga kao nasljednoga te stavova o jeziku, dok se istraživanje temelji na saznanjima dobivenima putem polustrukturiranoga sociolingvističkog intervjua čija je detaljna analiza predstavljena u drugome dijelu ovoga rada.

¹ <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatski-iseljenici-u-prekomorskim-i-europskim-drzavama-i-njihovi-potomci/749> - pristupljeno 31. kolovoza 2021.

1. JEZICI S OBZIROM NA PSIHOLINGVISTIČKI STATUS

Stručnjaci čiji je interes znanstvenog istraživanja proces ovladavanja inim jezikom susreću se s brojnim nazivima koji su međusobno bliskoznačni, a ponekad i istoznačni. Potreba za istraživanjem inoga jezika internacionalne je prirode, stoga postoje brojni nazivi koji se u različitim jezicima i društvima mogu razlikovati. Medved Krajinović (2010: 3) navodi kako su najučestaliji i najprihvaćeniji termini vezani uz ovladavanje jezikom: *drugi jezik* (engl. *second language* - SL), *strani jezik* (engl. *foreign language* - FL) te procesi usvajanja (engl. *acquisition*) i učenja (engl. *learning*) jezika. *Usvajanje* jezika podrazumijeva spontani proces koji se razlikuje od organiziranog učenja jezika (Medved Krajinović 2010, Jelaska 2005, Jelaska 2007). Ukoliko okruženje predstavlja samo umjetno stvorene uvjete, odnosno organiziranu nastavu stranog jezika, teško je isto definirati kao proces spontanog usvajanja jezika jer do tog procesa ne dolazi. Taj se proces definira kao *učenje jezika*. Ispreplitanje procesa usvajanja i učenja jezika vrlo je često, stoga ne iznenađuje činjenica da ih je ponekad teško razlučiti (Jelaska, 2005). Zato se kao pojam nadređen usvajanju i učenju jezika navodi proces *ovladavanja jezikom* koji se definira kao složena pojava utemeljena na spoznajnim i jezičnim procesima, a na koju utječu jezični, društveni i psihološki čimbenici (Jelaska, 2005: 88).

Proces usvajanja jezika primarno se odvija u materinskome jeziku. Jelaska (2016a: 89) materinski jezik definira kao „glavno sredstvo jezičnog identiteta i sporazumijevanja“ izvornih govornika koje se „usvaja svim osjetilima“. Autorica naglašava činjenicu kako nijedan jezik nije moguće usvojiti na istome stupnju kao materinski, dok skupinu jezika na bilo koji način različitih od izvornoga (2016a) naziva inim jezicima, a govornika takvih jezika naziva *inojezičnim govornikom*. Uzimajući u obzir razliku između procesa učenja i usvajanja jezika, Jelaska (2016a) razlikuje dvije potkategorije inoga jezika, odnosno strani i drugi jezik. Strani je jezik pojam koji se najčešće povezuje sa institucionaliziranim načinom učenja te metodičkim i pedagoškim smjernicama obrazovnoga procesa. U tome slučaju govornici nisu izloženi okolini u kojoj je za komunikaciju izvan učionice potrebno znanje jezika koji uče. Za razliku od toga, drugi jezik podrazumijeva spontano usvajanje jezika u okolini koja govorniku osigurava mogućnost okruženosti tim jezikom (Jelaska, 2005). Drugim riječima, govornik je okružen izvornim govornicima toga jezika te je izložen prirodnim komunikacijskim situacijama.

Treća potkategorija inoga jezika obuhvaća jezik koji se usvaja u obiteljskome okruženju u okolini koja se njime ne služi te se po tome razlikuje od drugoga jezika. Taj se jezik naziva *nasljedni jezik*, a njegovi govornici nasljednim govornicima. Proces jezičnoga usvajanja nasljednih govornika usko je vezan uz obiteljsku okolinu ili zajednicu, no zbog izloženosti nadmoćnijemu jeziku okoline, govorniku se mijenja jezični razvoj (Jelaska, 2016a). Iako je izvornim govornicima njihov jezik dio jezičnog identiteta, Jelaska (2016b: 172) ističe kako ga ne doživljavaju kao „naslijeđe, nego kao samorazumljiv dio ljudskosti“. Autorica stoga smatra kako govornici rođeni u višejezičnoj sredini jezik puno češće doživljavaju kao obiteljsko naslijeđe.

Kada je riječ o odnosu jezika i pojedinca, od izuzetne je važnosti pojam dvojezičnosti, definiran kao „ovladanost jezikom bar u tome stupnju da se njime služi u različitim ulogama, izvanjski u sporazumijevanju i unutar pojedinca u spoznajnim djelatnostima“ (Johnson i Johnson prema Jelaska 2005: 39). Jelaska (2016b: 182) prototipnu dvojezičnost definira kao „vladanje dvama standardnim idiomima u svim vrstama jezične djelatnosti“. Ta se dvojezičnost još naziva i vodoravnom dvojezičnošću, no u literaturi se najčešće navodi samo kao dvojezičnost (Jelaska, 2016b). U slučaju nasljednih govornika situacija je drugačija. Naime, ova skupina inojezičnih govornika ne ovladava nužno dvama standardnim sustavima. Najčešće nasljedni govornici u svome okolinskom jeziku ovladavaju standardnim idiomom te nekim od organskih idioma toga jezika, što ih čini okomito dvojezičnima u sustavu okolinskoga jezika, dok u okviru nasljednoga jezika vladaju samo nekim od organskih idioma, bez vladanja standardom (Jelaska, 2016b). Potonju situaciju Jelaska naziva *kosom dvojezičnošću*. Međutim, nasljedni govornici mogu postati i učenicima svoga nasljednoga jezika te ovladati i njegovim standardnim idiomom.

U ovladavanju inim jezikom razlikujemo izravno i neizravno znanje. Izravno se znanje nekoga jezika najčešće opisuje u kontekstu usvajanja materinskoga, odnosno prvoga jezika. Prema Jelaski (2012: 22) ono je definirano kao sposobnost govornika da vladaju prijammim znanjem te da brzo i točno obrađuju primljene tekstove i barataju proizvodnim znanjem svoga jezika. Međutim, izravno znanje ne predstavlja svjesnost govornika o pravilima jezika koji upotrebljavaju. Oni ih znaju upotrijebiti, premda ih nisu svjesni. No, određena jezična znanja izvorni govornici stječu planiranim učenjem. To znači da se učenjem osvještava njihovo izravno znanje (Jelaska 2012: 22). Isto se može primijeniti i kod shvaćanja procesa koji se odvijaju u nasljednih govornika. Oni često nemaju priliku svoje izravno znanje učiniti svjesnim znanjem, a i upitno je u kojoj bi mjeri za

nasljedne govornike to trebalo biti potrebno. Jelaska (2012: 27) stoga naglašava potrebu za procesom poučavanja standardnoga jezika u nasljednih govornika, s obzirom na to da je u većini slučajeva potrebno poboljšati točnost njihova govora, dok je tečnost često na visokoj razini, što ističe i Aladrović Slovaček (2015: 163).

Nema dvojbe o činjenici kako se inojezične učenike hrvatskoga jezika treba poučavati standardnome varijetetu hrvatskoga jezika (Udier, Gulešić Machata, 2011). Međutim, iako Udier i Gulešić Machata (2011: 329) naglašavaju kako standardni jezik „teži neutralnosti i ujednačenosti“, iznose kako je u isto vrijeme i veoma raslojen. Ta se raslojenost naziva višim i nižim varijetetom standardnoga jezika (Matešić i Plešković, 2014). Razlika je između nižega i višega varijeteta standardnoga jezika definirana kao funkcionalna, s obzirom da se niži varijetet opisuje kao znanje prosječnih govornika stečeno obrazovanjem te ga Udier i Gulešić Machata (2011) nazivaju razgovornim idiomom, dok se višim varijetetom služi uža filološka zajednica (Kalogjera 2014, prema Jelaska 2018). Iscrpnu razliku višega i nižega varijeteta standardnoga jezika donose Matešić i Plešković (2014). Jelaska (2018: 42) također ističe kako je „razumljivo da prosječni govornici standardni idiom, svakako njegov visoki varijetet, doživljavaju kao umjetan, a onda i knjiški ili arhaičan“ s obzirom na činjenicu kako „ga treba učiti i nadgledati njegovu proizvodnju“, dok se niži varijetet smatra „učestalijim, spontanijim i jednostavnijim“ (Matešić 2014, prema Jelaska 2018: 42).

Udier i Gulešić Machata (2011) zaključuju kako nema potrebe od inojezičnih govornika tražiti visoku razinu poznavanja višega standardnoga varijeteta koju nemaju ni visoko obrazovani izvorni govornici (a koji nisu stručnjaci u polju filologije). U svrhu stjecanja jezičnih kompetencija, učenici hrvatskoga kao inoga jezika trebali bi „svladati obilježja obaju varijeteta, i višega i nižega, a neka njihova obilježja barem pasivno“ (Gulešić Machata, Udier, 2011: 344). U obzir se trebaju uzeti čimbenici o kojima će ovisiti izbor varijeteta, a koji će predstavljati ishode učenja. Gulešić Machata i Udier, (2011: 34) navode da čimbenici o kojima ovisi izbor varijeteta u slučaju inojezičnih, odnosno nasljednih učenika obuhvaćaju *svrhu* ovladavanja jezikom, *okolinu* u kojoj se jezikom ovladava te *jezični stupanj* kojim se ovladava. Dakle, inojezične je govornike svakako potrebno poučavati oba varijeteta, dok se „umnogome ipak očekuje viši varijetet, barem u pismu“ (2011:324). Poučavanje oba varijeteta provodi se u svrhu učenikova prepoznavanja situacija u kojima se može upotrijebiti svaki od njih.

2. NASLJEDNI JEZIK, GOVORNICI I UČENICI NASLJEDNOG JEZIKA

Pojava sve većeg broja govornika kojima neki jezik nije strani, već je dijelom njihova naslijeđa te se razlikuje od okolinskoga jezika, kao i bitne razlike njihova ovladavanja jezikom u usporedbi s drugim izvornim i inojezičnim govornicima, rezultirala je pojavom pojmova *nasljedni govornik* te *nasljedni jezik*. Brojne su definicije nasljednoga jezika i nasljednih govornika, a najčešća je definicija Valdes (2000: 375, 2005: 412) koja nasljedne govornike opisuje kao „učenike jezika koji su odgojeni u domu u kojem se govorio neki drugi jezik, a ne engleski, koji govore ili samo razumiju engleski jezik, koji su do nekog stupnja dvojezični u engleskome i nasljednome jeziku²“ (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić, 2010). Iako se prethodno navedena definicija odnosi na engleski jezik, moguće ju je primijeniti i u drugačijim jezičnim kontekstima, a govornici nasljednoga jezika, bez obzira na to o kojem je jeziku riječ, pokazuju ista obilježja.

Jezična su obilježja nasljednoga jezika ovladanost uglavnom pasivnim (receptivnim) jezičnim znanjem, a tek u rjeđim slučajevima ovladanost svim jezičnim funkcijama na razini sličnoj izvornim govornicima (Montrul i Polinsky, 2013: 134). Slušanje je jezična djelatnost koju nasljedni govornici odabiru kao najbolje razvijenu, što je razumljivo, s obzirom na slušanje kao receptivnu jezičnu djelatnost (Kagan i Polinsky, 2007; Cvikić, Novak Milić, Aladrović Slovaček 2015). Za nasljedni jezik, odnosno njegove govornike, specifičan je pojam etničkoga identiteta, koji izrazito odvaja definiciju nasljednoga jezika od stranoga. Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić (2010: 115) navode da je nasljedne govornike moguće razlikovati od učenika stranoga jezika po više obilježja, poput usvajanja jezika u obitelji, poznavanja nasljedne kulture, kao i osjećaja pripadnosti toj kulturi. Između ostalog, važno je razlikovati *nasljedne govornike*, koji uz etničku povezanost s nasljednom kulturom vladaju i određenim stupnjem jezične produkcije, od *predačkih govornika*, čija je poveznica s jezikom i kulturom, kako navodi Van Deusen-Scholl (2003: 216), isključivo porijeklo. Potonje govornike Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić (2010) opisuju kao govornike nasljednoga jezika u širemu smislu, dok bi nasljedni jezik u užem smislu bili nasljedni govornici koji su u nekome opsegu sposobni za jezičnu proizvodnju nasljednoga jezika.

Jelaska (2014: 85) navodi različite čimbenike koji utječu na ovladavanje nasljednim jezikom, a koji prije svega uključuju status jezika u obitelji, kao i ulogu nasljednoga jezika u široj

² *Individuals raised in homes where a language other than English is spoken and who are to some degree bilingual in English and the heritage language.* (Valdes, 2005: 412)

jezičnoj zajednici. Navedeni čimbenici mogu znatno utjecati na govornikovu percepciju o nasljednome jeziku, s obzirom da ona ne mora uvijek biti pozitivna. Ukoliko je, primjerice, ugled jezika narušen u društvu u kojemu se govornik nalazi (Jelaska, 2014: 85), motivacija za korištenjem i njegovanjem toga jezika može biti umanjena.

Feuerverger (1991, prema Cvikić i sur., 2010: 124) ističe tri osnovna razloga zbog kojih nasljedni govornici uče nasljedni jezik, a koji uključuju želju za aktivnom produkcijom nasljednoga jezika, kao i njegovo usavršavanje, uključenost u zajednicu i osjećaj pripadnosti te njegovanje etničkog identiteta. Prema Van Deusen-Scholl (2003: 223), motivacija nasljednih govornika za učenjem njihova nasljednoga jezika ponekad varira, dok Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić (2010) osjećaj individualne povezanosti i pripadnosti zajednici smatraju najizraženijom motivacijom nasljednih govornika. Autorice naglašavaju kako osjećaj ponosa pripadnosti nasljednoj kulturi te produblјivanje rodbinskih veza uključuju potrebu za očuvanjem jezika te za njegovu aktivnu uporabu, što upućuje na *cijelosnu (identifikacijsku) motivaciju*. Ova se vrsta motivacije odnosi na govornike koji su dvojezični na barem nekoj razini, dok oni govornici čija je motivacija vezana isključivo uz obiteljsko naslijeđe, no ni uz kakvu jezičnu podlogu, predstavljaju *naraštajnu*, odnosno *generacijsku motivaciju* (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010). Kong (2011) ističe kako je motivacija nekih nasljednih govornika ponekad potaknuta osjećajem nedovoljne kompetentnosti u vlastitome jeziku te osjećajem diskriminacije od strane izvornih govornika. Jelaska (2000) smatra kako bi izvorni govornici trebali biti svjesni mogućnosti postojanja vlastitih predrasuda prema vladanju jezikom neizvornih govornika, što autorica vidi kao opasnost za samopouzdanje inojezičnih govornika. To potvrđuje mišljenje Kong (2011) prema kojem ovladanost nasljednim jezikom ojačava osjećaj etničkog identiteta, što za sobom povlači činjenicu kako govornik samog sebe percipira bezvrijednim pripadnikom nasljedne kulture i zajednice ukoliko ne ovladava nasljednim jezikom u dostatnoj mjeri. Između ostaloga, očekivanja nasljednih govornika mogu oblikovati njihovu motivaciju za učenje. Nasljedni govornici studij svoga nasljednog jezika mogu percipirati jednostavnijim od učenja stranoga jezika, te ukoliko naiđu na poteškoće, to ih dovodi do osjećaja manje vrijednosti, pogotovo u usporedbi s izvornim govornicima (Jo, 2001 prema Kong, 2011).

Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček (2015: 4) navode da se nasljedni učenici jezika bitno razlikuju od ostalih učenika istoga jezika kao stranoga. Učenici stranoga jezika će učenju

tome jeziku u većini slučajeva pristupiti sustavno jer ne posjeduju izravno znanje jezika koje im može pomoći pri učenju (Jelaska 2012: 25, Jelaska 2016a: 94). S druge strane, Jelaska (2012: 25) upozorava kako inojezičnim učenicima koji su jezik usvajali znanje jezika ne mora biti osviješteno jer isti učenik može znati kako nešto reći, ali ne i zašto je tome tako. Zbog navedenih činjenica potrebno je program učenja nasljednoga jezika odvojiti od onoga koji se provodi za strani jezik. Kako navodi Van Deusen-Scholl (2003: 224), programi i kurikuli jezika nisu dovoljno prilagođeni nasljednim govornicima te nasljedni govornici često prate program prilagođen učenju jezika kao stranoga. Valdes (2001: 67, prema Valdes 2005) upozorava kako se nastava jezika za nasljedne govornike ne smije temeljiti na početima učenja jezika kao stranoga te je potrebno razumjeti potrebe učenja nasljednih govornika. Osim toga, nastava nasljednoga jezika ne smije biti ograničena klasičnom nastavnim metodama i pristupima, već mora uključivati više od jednog čimbenika, poput lingvističke i kulturne zajednice (Olsen, 2001 prema Van Deusen-Scholl 2003). Navedeno ozračje često je prisutno u takozvanim *školama u zajednici ili „subotnjim školama“* (eng. *community heritage language schools*), gdje je u nastavu, osim jezika, uklopljena i kulturna, povijesna i geografska baština. Te su škole, nakon obiteljskoga okruženja, najvažnija poveznica nasljednoga govornika s nasljednim jezikom i kulturom, s obzirom da ozračje zajednice predstavlja jedan od najvažnijih čimbenika motivacije za učenjem jezika, to jest pripadnost zajednici (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010).

3. HRVATSKI KAO NASLJEDNI JEZIK

S obzirom na definiciju nasljednoga jezika, hrvatski je jezik nasljedni „u svim državama u kojima postoji zajednica ili pojedinci koji ga govore, a u kojima nema status ni službenoga ni manjinskoga jezika“ (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010: 119). Posebnost je ovladanosti hrvatskim jezikom nasljednih govornika usvojenost jezika na razini zavičajnih idioma, a ne hrvatskoga standarda (Pavličević-Franić, 2012: 182), što ih čini koso dvojezičnima (Jelaska, 2016b). U obiteljskome okruženju nasljedni govornici usvajaju jezik putem spontanijih komunikacijskih situacija, što Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček (2015: 6) opisuju kao nedovoljnu izloženost nasljednih govornika različitim funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika. Do sada provedena istraživanja hrvatskoga jezika pokazuju kako nasljedni govornici hrvatskim jezikom uglavnom vladaju relativno tečno, no uz nižu razinu gramatičke točnosti (Aladrović Slovaček, 2016, Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015), što je često obilježje nasljednoga jezika. Raecke (2006) upućuje na obilježja govora hrvatskoga jezika iseljenika rođenih u

Njemačkoj koji naziva fenomen „njemačkoga jezika s hrvatskim riječima“. To je pojava u kojoj govornici obilježja hrvatskoga jezika provode na morfološkoj razini, dok red riječi provode u skladu sa sintaksom njemačkoga jezika. Autor naglašava kako govornik koji odrasta u ozračju dvaju jezika „ne uči dva jezika jedan za drugim, već uči govoriti na primjeru dvaju jezika“ (Raecke, 2006: 154). Zaključna je misao autora kako nasljedni govornici ne uče dva jezika, već dvama jezicima ovladavaju na razini sposobnosti obavljanja govorne djelatnosti u svojoj okolini, što je u skladu s definicijom kose dvojezičnosti (Jelaska, 2016b: 184).

Hrvatski kao nasljedni jezik i njegovi govornici postaju tema sve većega broja lingvističkih istraživanja. Objavljeni radovi bave se hrvatskim kao nasljednim jezikom u širem smislu: od istraživanja nasljednih govornika i njihovih obilježja u odrasloj dobi (Raecke 2006, Starčević 2016, Petrović 2017) i mlađoj dobi (Pavličević-Franić 2012, Aladrović Slovaček 2015), očuvanja hrvatskoga kao nasljednoga jezika u svijetu (Jutronic-Tihomirović 1985, Hlavač 2015, Vulić 2021) do istraživanja o odnosu nasljednoga jezika i standardnoga hrvatskog jezika (Stolac 2017) i uloge formalnog školovanja u očuvanju hrvatskoga kao nasljednog jezika (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015). Posebno su važna istraživanja o čimbenicima očuvanja hrvatskoga kao nasljednoga jezika. Petrović (2017) je istražila upotrebu i očuvanje hrvatskoga kao nasljednoga jezika u Kanadi među prvom i drugom generacijom govornika. Naime, stupanj očuvanja nasljednoga jezika usko je vezan uz postojanje multietničkog okruženja (Jelaska, 2014: 85), s obzirom da isto može bitno utjecati na stavove nasljednih govornika o vlastitome nasljednom jeziku. Iako obje generacije ispitanika smatraju kako je bitno očuvati hrvatski jezik (Petrović, 2017), ispitanici prve generacije to provode u većoj mjeri. Prva generacija ispitanika hrvatski jezik upotrebljava i u funkcionalnim situacijama poput poslovnih, a ne samo u obiteljskome okruženju, što se ne uočava kod druge generacije. Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček (2015) ističu važnost školovanja i institucionaliziranoga učenja hrvatskoga jezika za njegovo očuvanje.

Kao što je već rečeno, uz spontano ovladavanje jezikom u obitelji, nasljedni govornici nerijetko i institucionalizirano uče nasljedni jezik. Hrvatski je jezik u inozemstvu moguće učiti u školama ili na visokoškolskim ustanovama, tj. lektoratima (www.mzo.hr). Nastava hrvatskoga za djecu odvija se u okviru nastave koju organizira Ministarstvo znanosti, obrazovanja Republike Hrvatske, zemlja domaćin ili se odvija u okviru hrvatske zajednice (www.mzo.hr). Kada je nastava hrvatskoga jezika u inozemstvu u nadležnosti MZO-a, ona se odvija „u skladu sa smjernicama

navedenima u *Kurikulumu hrvatske nastave u inozemstvu* (MZOŠ, 2003)“ (Pavličević-Franić, 2012: 181). Pri tome je važno uzeti u obzir činjenicu kako se nastava hrvatskoga jezika u inozemstvu ne zasniva na učenju potpuno stranoga jezika, već svojevrsnoga nadograđivanja ranije usvojenoga idioma hrvatskoga jezika, što ističe Pavličević-Franić (2015: 130). Polaženjem institucionalizirane nastave hrvatskoga jezika učenici hrvatskoga kao nasljednog jezika susrest će se s njima novim i uglavnom manje poznatim varijetetom hrvatskoga jezika, a Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček (2015: 7) ističu da je škola, odnosno institucionalizirano učenje, okolina u kojoj će djeca upoznati standardni varijetet. Pavličević-Franić (2012:183) navodi četiri osnovna čimbenika koja utječu na to kakav će biti ulazni, a zatim i ciljani jezik učenika. To su:

1. razina komunikacijske kompetencije na nasljednome zavičajnom idiomu
2. utjecaj uglednoga govorenoga modela (učitelja, roditelja, okoline)
3. utjecaj pisanoga hrvatskoga jezika u udžbenicima i nastavnim materijalima
4. utjecaj različitih medija.

Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček (2015: 11) kao jedno od temeljnih obilježja jezičnoga profila nasljednih govornika ističu vrlo uzak opseg znanja standardnoga jezika, a tečnu komunikaciju na organskome idiomu. Uzimajući u obzir čimbenike koje navodi Pavličević-Franić (2012: 183) te motivaciju kao jedan od najvažnijih afektivnih čimbenika, moguće je planirati svrhovito institucionalizirano učenje nasljednoga jezika. Važan je i aspekt izloženosti nasljednome jeziku, koji ne bi trebao biti prisutan samo u krugu obitelji, već u širem području koje nudi više vrsta izloženosti jeziku te više prilika za komunikaciju (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015: 14). No, osim izloženosti jeziku, važnu ulogu u njegovu ovladavanju imaju i nejezični čimbenici poput motivacije (o kojoj je već bilo riječi) te stavova o jeziku.

4. STAVOVI O JEZIKU

S obzirom na složenost procesa ovladavanja inim jezikom, moguće je razlikovati jezične i nejezične čimbenike ovladavanja (npr. Cvikić 2012). Cvikić (2012) navodi kako su jezični čimbenici puno detaljnije istraženi od nejezičnih, iako su obje skupine čimbenika podjednako važne u procesu ovladavanja inim jezikom. Nejezične čimbenike Cvikić (2012: 36) dijeli na društvene i afektivne čimbenike te pojedinačna obilježja učenika. Jedan je od najvažnijih afektivnih čimbenika pri ovladavanju inim jezikom upravo motivacija, čiju je ulogu među prvima istraživao Gardner (Cvikić, 2012: 40). Gardner (1985, prema Cvikić 2012) izdvaja dvije vrste motivacije, koje naziva instrumentalnom i integracijskom motivacijom. Instrumentalnu motivaciju opisuje kao učenje jezika zbog postizanja određenoga cilja ili koristi, dok integracijska motivacija uključuje pozitivan stav učenika prema cjelokupnoj inojezičnoj zajednici i kulturi. Između ostalog, istraživanja hrvatskoga (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010, Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015,) pokazala su kako je u slučaju nasljednih govornika integracijska motivacija često puno istaknutija od instrumentalne. Razlika je između dvije vrste motivacije očigledna, no važan čimbenik integracijske motivacije upravo je pozitivan stav prema inojezičnoj okolini. Mihaljević-Djigunović (1998: 21) *stav* definira kao „odnos prema ljudima i predmetima s kojima čovjek dolazi u dodir“ te naglašava kako su stavovi temelj izgradnje motivacije za učenje. Drugim riječima, ukoliko učenik izgradi pozitivan stav prema sadržajima koje uči, to će utjecati na njegovu veću ili manju motivaciju za ovladavanjem sadržaja, a kasnije i na više ili manje uspješno ovladavanje (Alerić i Gazdić-Alerić, 2009; Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček, 2015). Isto je moguće zaključiti i o stavovima o jeziku, pa tako i o hrvatskome. Alerić i Gazdić-Alerić (2009) ističu kako na stavove o hrvatskom standardnom jeziku i zavičajnim idiomima mogu utjecati i vanjski čimbenici, poput članova obitelji ili školskoga sustava, što se svakako može uočiti i u slučajevima inojezičnih, pa tako i nasljednih govornika (Cvikić i sur., 2015). Ovo je područje znatno manje istraženo, no postoji nekoliko značajnih istraživanja ove tematike čiji se kratak pregled donosi u nastavku rada.

Mihaljević Djigunović, Opačić i Kraš (2003) provele su istraživanje nejezičnih čimbenika vezanih uz percepciju hrvatskoga standardnoga jezika i strah izvornih govornika od njegove uporabe. To je istraživanje pokazalo da ispitanici tvrde kako se hrvatskim standardnim jezikom služe u razgovoru s prijateljima i članovima obitelji, u različitim prilikama, a Mihaljević Djigunović, Opačić i Kraš zaključuju da je to “doista malo vjerojatno“ (Mihaljević Djigunović

Opačić i Kraš 2003: 313). Prethodno navedeni rezultat dokaz je o manjku svijesti što je zapravo standardni jezik te čemu točno služi, što potkrepljuje i navod autorica o cilju njegove uporabe: „nije cilj da svi *uvijek i u svakoj prilici* govorimo i pišemo hrvatskim standardnim jezikom (to bi, dapače, bilo isforsirano i neprirodno), nego da se tim jezikom znalački i vješto možemo poslužiti u javnoj upotrebi“ (Mihaljević Djigunović i sur., 2003: 314).

Marko Alerić i Tamara Gazdić-Alerić (2009) proveli su istraživanje o stavovima prema hrvatskome standardnom jeziku te načinima koji uvjetuju njegovo uspješnije ovladavanje. Preciznije, željeli su ispitati „postoji li povezanost između pozitivnoga stava prema standardnome jeziku, spremnosti na njegovo ovladavanje i njegova boljega ovladavanja“ (Alerić, Gazdić-Alerić, 2009: 5). Autori naglašavaju važnost svjesnosti pojedinca o postojanju hrvatskoga standardnog jezika te razlika između njega i pojedinih zavičajnih idioma. U radu se navodi da je jedno od najvažnijih pitanja u istraživanju upravo svjesnost o hrvatskome standardnom jeziku kao posredniku uspješne komunikacije izvan vlastitoga zavičaja.

Istraživanjem odnosa između standardnoga jezika i dijalekta u dječjem govoru bavile su se Kuvač i Cvikić (2003). Njihovo istraživanje ukazuje na potrebu o svijesti o dječjoj okomitoj dvojezičnosti te pravilnom odnosu prema odstupanjima i pogreškama u dječjem govoru. Autorice smatraju kako je ovladavanje standardnim jezikom svakako „najviši stupanj jezične kompetencije svakoga izvornoga govornika jer se njime mogu ispuniti sve komunikacijske potrebe i jedini je idiom podložan svjesnu normiranju“ (Kuvač, Cvikić, 2003: 275). Međutim, dolaze do zaključka kako se navedeno ne bi trebalo izjednačavati sa situacijom u dječjem jeziku.

Požgaj Hadži, Benjak i Doblanović (2003) provele su istraživanje o standardnome jeziku i dijalektu u kontaktu. Cilj je bio analizirati status i položaj dijalekta u osnovnoj školi, kao i odnos prema dijalektalnim pogreškama. Slično kao i Kuvač i Cvikić,(2003), Požgaj Hadži, Benjak i Doblanović (2003) dolaze do zaključka kako pogreške „nisu samo posljedica negativnoga jezičnog prijenosa (interferencije) već i dio normalnoga nastavnog procesa, dakle dio kreativne produkcije učenika“ (Benjak, Doblanović, Požgaj Hadži, 2003: 419).

Sva se navedena istraživanja bave pitanjem standardnoga jezika i dijalekata u različitim okolnostima te njihovi rezultati i zaključci vode k shvaćanju standardnoga varijeteta i zavičajnih idioma kao širokoga pojma kojem se ne može pristupiti sa samo jednoga gledišta.

S obzirom na znatne razlike ne samo među zavičajnim idiomima i hrvatskim standardnim jezikom, već i među višim i nižim varijetetom standardnoga jezika, posebno je zanimljivo ispitati te stavove o njima kod govornika koji njima nisu ovladali na isti način, ni u istome stupnju – nasljednih govornika, što je temeljni cilj ovoga rada.

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5.1. Cilj istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja ispitati stavove nasljedne govornice hrvatskoga jezika o standardnome jeziku te dijalektima. Osim navedenoga, istražuje se i motivacija za studij hrvatskoga jezika, kao i iskustva uporabe hrvatskoga jezika u različitim okolnostima. Etnički se identitet ispitanice i stavovi prema hrvatskoj kulturi odražavaju prilikom prikupljanja informacija o motivaciji za studij hrvatskoga jezika.

5.2. Istraživačka pitanja

Ispitivanjem se u ovome radu želi odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Kakvi su stavovi nasljedne govornice hrvatskoga jezika prema standardnome jeziku i dijalektu koji govori?
2. Kakvu je motivaciju ispitanica imala za učenje hrvatskoga kao nasljednoga jezika na visokoškolskoj razini?
3. Kakva je vlastita procjena ovladanosti hrvatskim jezikom ispitanice?

5.3. Podatci o ispitanici

PETRA (ime promijenjeno) rođena je 1998. godine u Zagrebu. Nakon godinu dana boravka u Hrvatskoj, ispitanica zajedno s roditeljima seli u Sydney. Kod kuće u Australiji, razgovor između majke i oca uglavnom se odvijao na hrvatskome jeziku, odnosno na gornjolonjskome dijalektu kajkavskoga narječja (Brlobaš, Lončarić, 2012: 229).

5.4. Metode istraživanja

5.4.1. Sociolingvistički intervju

Ovo je istraživanje studija slučaja, odnosno provedeno je s jednom ispitanicom kvalitativnom metodom polustrukturiranog sociolingvističkog intervjuja. Polustrukturirani sociolingvistički intervju se definira kao „kvalitativna metoda slična razgovoru s jednim ili više ispitanika i fleksibilniji je način prikupljanja podataka od npr. ankete“ (Milroy i Gordon, prema Starčević, 2015: 4). Upravo je nepredvidivost ishoda, koja je jedno od glavnih obilježja ovakve metode ispitivanja, pothvat visokog rizika, ali i mogućeg velikog profita (Wengraf, prema Starčević 2015: 4). Drugim riječima, „skretanja“ s putanje intervjuja mogu dovesti do spoznaja koje također pridonose istraživanju. Istraživanje je temeljeno na analizi dvaju intervjuja provedenih putem aplikacije Zoom, te dvaju pisanih izvora ispitanice. Razgovor s ispitanicom trajao je oko 80 minuta u dva navrata te je bio temeljen na dvanaest okvirnih pitanja.

5.4.2. Jezik u ispitivanju

Intervju je u najvećem dijelu proveden na hrvatskome jeziku. U nekoliko navrata ispitanica se izrazila na engleskome jeziku te kombinirala hrvatski i engleski. Vernakular je u lingvističkoj literaturi (Labov, prema Starčević, 2015: 4-5) definiran kao „način govora koji se usvaja u predadolescentskoj dobi“. Osim toga, moguće ga je definirati i kao uporabni jezik svakodnevice, odnosno jezik koji ne pripada standardnome varijetetu. Još je jedna pobliža definicija vernakulara i „varijetet koji se koristi za komunikaciju kod kuće i s bliskim prijateljima“ (Holmes, prema Starčević, 2015: 5). Stvaranje što prirodnije komunikacijske situacije cilj je svakoga istraživača i promatrača sociolingvističke vrste istraživanja, stoga je važno takozvani *paradoks promatrača* pokušati svesti na minimum, te istovremeno poticati uporabu vernakulara.

5.5. Jezično i kulturno okruženje ispitanice

Kao što je već navedeno, ispitanica je rođena u Hrvatskoj, ali od ranoga djetinjstva živi u Australiji. Ispitanica je od malena izložena hrvatskome jeziku te ga razumije, dok roditelji tijekom djetinjstva s njom većinom komuniciraju na engleskom. U šestoj godini života, ispitanica se uključuje u hrvatsku zajednicu u Sydneyu. Počinje pohađati hrvatsku nastavu i folklor. Ispitanica upisuje studij hrvatskoga jezika i kulture pri Sveučilištu Macquarie, te ga završava 2020. godine.

Ispitanica je odrasla u Australiji i od djetinjstva je aktivno sudjelovala u životu hrvatske zajednice. Hrvati u Australiji jedna su od najstarijih iseljeničkih zajednica. Doseљjavali su u šest većih iseljeničkih valova, razlozi kojih su najčešće bili ekonomske, gospodarske ili političke prirode (Mesarić Žabčić i Pokos, 2007: 197). Autori navode kako krajem 19. stoljeća započinje prvi veliki val iseljavanja uzrokovan teškom gospodarskom situacijom u matičnoj zemlji, dok se tijekom 20. stoljeća isprepliću sva tri čimbenika iseljavanja. Posljednji je val iseljavanja u Australiju otpočeo devedesetih godina prošloga stoljeća, te mu je jedno od obilježja i početak „odljeva mozgova“, odnosno doseljenje mladih i obrazovanih Hrvata. Mesarić Žabčić i Pokos (2007) navode da se mlađe generacije australskih Hrvata načinom razmišljanja o obrazovanju većinom razlikuju od starijih generacija, te su pogledi mladih na vlastitu budućnost uglavnom usredotočeni na visoko obrazovanje. Upravo u takvim okolnostima dolazi do sve jače asimilacije mladih Hrvata u australsko društvo. To, naravno, nije negativna pojava, ali utječe na smanjeni interes za uporabom hrvatskoga jezika u okolini široj od obiteljske (Mesarić Žabčić i Pokos 2007, Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015, Petrović 2017, Novak Milić 2021).

Prvi oblik organizirane nastave hrvatskoga jezika u Australiji pojavljuje se pedesetih godina prošloga stoljeća kao dio djelovanja katoličke misije u Sydneyu (Bošnjak, 2005), dok 1979. godine hrvatski jezik postaje službeno priznatim jezikom u Australiji kao jedan od ravnopravnih jezika zajednice (Škvorc, 2006).

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske navodi da je u Australiji nastava hrvatskoga jezika integrirana u obrazovni sustav. „*Na području Države Viktorije, odnosno Melbournea i Geelonga, nastava je organizirana u državnim školama Victorian School of Languages, Bell Park North Primary School, zatim u privatnoj katoličkoj školi Holy Family Primary School i etničkim školama pri katoličkim centrima. Također, nastava je organizirana u Sydneyu, Perthu i Brisbaneu.*» (www.mzo.hr). Uz to, učenici hrvatskoga jezika imaju mogućnost nastavu pohađati u sklopu tzv. etničkih škola koje okupljaju djecu osnovnoškolskoga uzrasta. Iste škole djeluju u hrvatskim zajednicama pri katoličkim misijama ili klubovima.

Kao i u drugim sredinama, i hrvatsku nastavu u Australiji Ministarstvo podupire „*udžbenicima i drugim nastavnim sredstvima te povremenim organiziranjem stručnog usavršavanja u Australiji ili u Hrvatskoj na tradicionalnom ljetnom seminaru za učitelje*

*pripadnika hrvatske nacionalne manjine i iseljeničtva.*³. Na stranicama Ministarstva znanosti i obrazovanja navodi se da je “*od školske godine 2019./2020. u Australiji kao stručna pomoć učiteljima i učenicima koji hrvatsku nastavu pohađaju u Victorian School of Languages u Melbourneu, Ministarstvo uputilo jednu učiteljicu.*“

Nastavu hrvatskoga jezika u Australiji je moguće pohađati i na srednjoškolskoj razini te se učenicima nudi mogućnost polaganja završnog ispita iz hrvatskog jezika, koji je ujedno i temelj za upis bilo kojega studijskog programa, što može biti poticajno za očuvanje jezika.

U Australiji je hrvatski jezik moguće učiti i na visokoškolskoj razini. Katedra za kroatistiku, u sklopu studija slavistike, pokrenuta je 1983. godine na Sveučilištu Macquarie u Sydneyju. Godine 1984. godine osnovana je i *Zaklada hrvatskih studija* (Croatian Studies Foundation) u svrhu podrške i promocije hrvatskoga jezika i kulture⁴. Godine 1998. na Sveučilištu Macquarie otvoren je *Centar za hrvatske studije*, koji sufinancira Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. Ovo je Sveučilište jedino u Australiji, kao i na cijeloj južnoj polutki, na kojemu se održava studijska nastava hrvatskoga jezika i kulture. *Zaklada hrvatskih studija* od bitne je važnosti za očuvanje hrvatskoga jezika i kulture, koja naraštaje Hrvata u Australiji povezuje s njihovim hrvatskim identitetom, te ga nastoji što bolje očuvati.

Važan je način očuvanja hrvatskoga identiteta i sudjelovanje u različitim djelatnostima folklornoga sadržaja, koji mnogobrojne Hrvate u iseljeničtva povezuje s njihovim korijenima. Osim očvršćivanja etničkoga identiteta, zajednička druženja u okviru različitih kulturnih djelatnosti potiču mlade ljude na što češće i svrhovitije korištenje hrvatskoga jezika izvan obiteljskoga okruženja, jer kako kaže I. Šutalo (2011: 24), „dolazeći naraštaji moraju preuzeti aktivniju ulogu u očuvanju identiteta u Australiji.“

Iz navedenoga je vidljivo da u Australiji postoji višedesetljetna, dobro ustrojena i aktivna mreža nastavnih mjesta na kojima se uči hrvatski jezik. No, kao i u drugim iseljeničkim zajednicama, i ovdje se nastavnici hrvatskoga susreću s brojnim izazovima (Cvikić 2016). Povodom 40. Obljetnice visokoškolskoga učenja hrvatskoga jezika u Australiji, održan je okrugli stol o

³ <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/medjunarodna-suradnja-i-eu/hrvatska-nastava-u-inozemstvu/683> - pristupljeno 26. srpnja 2021.

⁴ <https://www.croatianstudiesfoundation.com.au/about-us/> - pristupljeno 26. srpnja 2021.

hrvatskome jeziku, o kojemu je dan iscrpan izvještaj u časopisu *Matica* (5/2021). U održanoj raspravi istaknuto je da nedostaju tiskani materijali (knjige, tekstovi) koji bi bile prilagođeni starijoj djeci i tinejdžerima koji tek počinju učiti hrvatski jezik te da uslijed toga može doći do smanjenja interesa za učenjem hrvatskoga jezika. Dr. sc. Jasna Novak Milić, voditeljica *Centra za hrvatske studije* na Sveučilištu Macquarie u Sydneyju na navedenom je okruglom stolu istaknula da je nerealno očekivati kako će adolescenti na početnoj razini učenja hrvatskoga jezika biti zainteresirani za materijale namijenjene djeci predškolskoga uzrasta, dok su teme koje smatraju zanimljivima jezično prezahtjevnije (*Matica* 5/2021). Sudionici okrugloga stola zaključili su kako je mlađe naraštaje potrebno upućivati na mrežne stranice i aplikacije koje bi im mogle pomoći u učenju i očuvanju hrvatskoga jezika. Ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje dr.sc. Željko Jozić posebno je istaknuo „da je uz očuvanje hrvatskoga standarda među iseljenicima jednako važno čuvati i njegovati i hrvatske dijalekte“ (*Matica* 5/2021).

6. REZULTATI i RASPRAVA

6.1. Stavovi ispitanice o standardnome jeziku i dijalektima

Ovaj dio istraživanja predstavljao je središte interesa, s obzirom da je ispitanica nasljedna govornica hrvatskoga jezika. Stavovi ispitanice prema hrvatskome standardnome jeziku i dijalektima ispitivali su se pojedinačnim pitanjima, ali se mogu iščitati i iz odgovora na pitanja koja su imala drugi fokus. Ispitivanje stavova o jeziku dio su provedenoga intervjua, ali su prisutni i u pisanim izvorima koje je ispitanica samoinicijativno sastavila.

Ispitanica ističe da je prvi put zamijetila razliku između jezika kojim se služila u obitelji i standardnoga jezika u ranoj školskoj dobi (1).

(1) *P: umm, ne znam, mislim bila sam svjesna o tome kad sam bila ono u hrvatsku školu kao dijete, jer smo to kao naučili. Ne previše, ali (smijeh) onda sam shvatila da ljudi malo drugačije pričaju od nas na primjer. Ali da, mislim da bi to bilo kao prvi put*

Ovaj odgovor ispitanice potvrđuje razvoj metajezične svijesti koja se definira kao sposobnost analiziranja jezika te promišljanja o njemu (Kuvač Kraljević i Olujić 2015). Jedan je od pokazatelja metajezične svijesti i spoznaja da postoje različiti jezici i idiomi, što je pokazala i ispitanica, a događa se još u predškolskoj dobi.

S obzirom da je ispitanica bila svjesna razlika između jezika kojim se služila u obitelji te standardnoga jezika prije upisa studija, navodi zašto znanje standardnoga jezika smatra važnim (2).

(2) P: um, meni je uvijek bilo važno zato kaj sam ja uvijek razumjela, vi kao tamo to uvijek učite u školama, i ovak ako se zaposliš ili ne znam kaj, trebaš si napisati nešto onda će to sve bit na standardni jezik. Al onda kad isto mislim da je ono bitno da znaš nekakav dijalekt jer to ti je kao odakle si

Ispitanica prethodnom izjavom dokazuje kako je svjesna važnosti standarda te funkcionalnih razlika između standardnoga jezika i dijalekata (Mihaljević Djigunović, Opačić i Kraš 2004, Alerić i Gazdić Alerić 2009), dok dijalekt ovdje spominje kao ogledalo vlastitoga identiteta (Kalogjera, 2003).

Razlike između standardnoga jezika i obiteljskog idioma u okviru vlastitog iskustva ispitanica primjećuje i na studiju (3).

(3) P: opet nije bio sad takav veliki problem zato kaj nisam se forsirala da ono pričam i da vježbam tam baš kad sam bila u razredu. Al što meni je, nekaj kaj mi je bilo malo teže je, znala sam za, ne mogu se sad sjetit neku riječ, znala sam da, I don't know, let's speak any word right, I knew the standard version for it, and I knew the kajkavski version for it as well. Ali nekad nisam niti znala da kajkavski, da to nije standard, za neke riječi. Pa to mi je onda bilo teško jer onda kad bih htjela nešto napisati ili nekakav test ili nešto, onda si baš trebam sjest i razmislit čekaj jel ima neka druga riječ za koju znam, možda je ta standard (smijeh), a ovo je dijalekt

Poznato je obilježje nasljednih govornika neovladanost dvama sustavima standarda (Jelaska 2016b), što autorica naziva kosom dvojezičnošću. Nasljedni govornici u svojoj okolini ovladavaju samo obiteljskim idiomom (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015, Jelaska 2016b) te nemaju priliku biti izloženi standardnome idiomu osim u institucionaliziranome okruženju (Cvikić 2007, Pavličević-Franić 2012, Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015), stoga je iskustvo ispitanice razumljivo.

Nažalost, tijekom izražavanja misli ispitanice o vlastitoj uporabi hrvatskoga jezika bilo je moguće osjetiti blago razočaranje u njezinu glasu. Isto je vezano uz vlastitu percepciju uporabe hrvatskoga jezika, koju u usporedbi sa standardnim varijetetom možda smatra nedovoljno dobrom. (4).

(4) *P: um, ne, ne mislim zato kaj se stvarno nisam fokusirala oko toga, kak je ispalo je ispalo, ne znam*

Jelaska (2000: 977) upozorava kako izvornojezični govornici ponekad nisu svjesni vlastitih predrasuda prema inojezičnim govornicima te njihovome vladanju standardnim jezikom. Navedena situacija može negativno utjecati na motivaciju inojezičnih govornika, što naglašava Kong (2011), stoga je potrebno osvijestiti postojanje različitih okolina ovladavanja jezikom (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015).

Svoje stavove o razgovornim situacijama među nasljednim govornicima u Australiji ispitanica opisuje u jednome od svojih pisanih izvora (5).

(5) *Slično onome kak postoje različiti dijalekti u Hrvatskoj, ti su dijalekti evidentni i u Australiji. Međutim, za razliku od Hrvatske u kojoj se dijalekti prvenstveno čuju samo u izvornim mjestima (osim vjerojatno u većim gradovima poput Zagreba u koji se tijekom godina možda preselio niz različitih ljudi), ovdje u Australiji dijalekti se mogu čuti svuda unutar hrvatske zajednice. Iz tog razloga ljudi uglavnom malo mijenjaju način na koji razgovaraju kad su među zajednicom, jer dolazimo iz različitih područja Hrvatske. Moji roditelji kao primjer, doma bi razgovarali težim kajkavskim dijalektom, dok bi među ljudima u hrvatskom zajednicom (ovisno o tome s kim bi razgovarali) vjerojatnije koristili standardne riječi / jezik. Međutim naglasak se ne mijenja previše, jer mislim da je to općenito nešto teško učiniti osim ako ste nekakvi lingvuiist ili jednostavno nadaren za učenje jezika općenito. Među mlađom generacijom koji su odrasli u Australiji ali imaju roditelje koji su odrasli u Hrvatskoj (kao ja i puno mojih prijatelja), svi smo u početku naučili hrvatski jezik od svojih roditelja i stoga nafčili dijalekt otkud su naše obitelji. Ali opet, s obzirom da imam mnogo prijatelja iz Slavonije, Dalmacije, Bosne i Hercegovine itd. kad smo među sobom, obično se suzdržavamo od riječi koji su specifični za jedan dijalekt. Međutim, to ne znači da govorimo u potpunosti standardno/književno, rijetko tko to može, već je to kombinacija dijalekta i standarda (sigurno nešto slično kod vas kad imate prijatelje iz različitih područja.) (prilog 2)*

Jelaska (2016b: 183) navodi kako nasljedni govornici „često imaju manji opseg razumijevanja različitih izvornojezičnih nestandardnih idioma“, dok su njihovi obiteljski idiomi nerijetko različiti od mjesnih idioma odakle isti potječu (Jelaska 2016a). Ispitanica stoga

prepoznaje potrebu za uporabom „standardnih riječi/jezika“, što predstavlja jednu od najvažnijih funkcija standarda, a to je „funkcija ujedinjavanja (standard kao poveznica nasuprot dijalektalnoj raznolikosti)“ (Garvin & Mathiot, prema Mićanović 2006: 20). S obzirom da nasljedni govornici često izjednačavaju vlastiti obiteljski idiom sa standardnim varijetetom zbog manjka jezičnog iskustva (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015: 11), ne može se govoriti o izričitoj uporabi standarda, već o razgovornome funkcionalnom stilu hrvatskoga jezika (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2006), što odgovara opisu jezičnih situacija ispitanice.

Tijekom boravka u Hrvatskoj, ispitanica se našla u različitim komunikacijskim situacijama s izvornojezičnim govornicima te iznosi svoja zapažanja o korištenju standardnog varijeteta u istih govornika (6.1 i 6.2).

(6.1) *P: um, mogu reć nisam baš previše pazila oko toga. Ali naravno, oni koji su iz Dalmacije, to je nešto totalno drugo, ali nekad i primjetim kada ajmo reć, kad netko iz Zagreba govori, onda to mi nekak sve miješa, onda ne znam više šta je standardni a što nije (smijeh)*

(6.2) *P: um, ono nešto između. Ne bih sad rekla da je ful kajkavski, definitivno ne, ali onda nije niti ful standardni onda, nešto miješano*

Osim činjenice o razvoju metajezične svijesti (Kuvač Kraljević i Olujić 2015), odgovor 6.1 potvrđuje kako je ispitanica sposobna razumjeti i razlikovati druge idiome svoga nasljednoga jezika oslanjajući se na prirodnu stečenost (Jelaska 2016b: 183). Jelaska (2016b) također smatra kako se ta pojava često može povezati i sa izloženošću različitim idiomima u inojezičnim zajednicama. Iz navedenog je dijela intervjua moguće opaziti kako je ispitanica sposobna primjetiti razlike u govoru, i to ne samo dijalektalne, već i razgovorne. Pavličević-Franić (2005: 65) navedeni fenomen „govora iz Zagreba“ opisuje kao „idiolekt zagrebačke supstandardne štokavštine (razgovorna varijanta hrvatskoga jezika u zagrebačkih kajkavaca, pod utjecajem novoštokavskih govora i standardnoga jezika)“. Zbog toga ispitanica doživljava isti govor kao „miješanje“.

Odgovor dobiven u dijelu 6.2. potkrjepljuje korištenje nižega varijeteta standardnoga jezika u ograničenomu smislu. Korištenje dijalektizama funkcionalno ne može spadati u standardni jezik, stoga se ne može govoriti o izričito nižem varijetetu standarda. Ispitanica tu komunikacijsku situaciju opisuje kao kombinaciju standardnoga jezika i dijalekta, što odgovara definiciji

razgovornoga funkcionalnog stila hrvatskoga jezika, no ne i razgovornoga funkcionalnoga stila hrvatskoga standardnog jezika (Francić, Hudeček i Mihaljević 2006).

Istraživanjem jezičnih situacija koje zahtijevaju korištenje standardnoga idioma bave se Mihaljević Djigunović, Opačić i Kraš (2003) te Alerić i Gazdić-Alerić (2009), dok ispitanica izlaže svoje stavove o korištenju istoga iz inojezične perspektive (7.1 i 7.2).

(7.1) P: da, kaj sam ja primjetila, ja bih rekla da ljudi više pričaju po dijalektu kad su onak doma, kad su onak u selu, i onda standardni kad ideš van ili ne znam, upoznaš neke nove ljude

(7.2) P: ja sam uvijek mislila da je dobro i znat dijalekte jer ipak ti je to jedan dio kulture, povijesti i sve to. Mislim, ti mene znaš, ja volim folklor i ja volim sve to i ja mislim da je to isto jedan jako bitan dio

Ispitanica standardni jezik percipira kao instrument za „zadovoljenje raznovrsnih komunikacijskih potreba u jednoj jezičnoj zajednici“ (Mićanović, 2006: 7) te stoga ima pozitivan stav prema funkciji istoga, dok korištenje organskoga idioma očekivano povezuje s obiteljskom okolinom i nasljednom kulturom (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010, Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015, Jelaska 2016b). Dobro je poznato kako njegovanje dijalektalnog govora izvornim govornicima predstavlja poveznicu s vlastitim identitetom (Kalogjera, 2003), a istu je situaciju moguće uočiti i kod nasljednih govornika hrvatskoga jezika. Ispitanica smatra kako je određeno znanje standardnoga varijeteta potrebno u komunikacijskim situacijama koje povezuju govornike različitih dijalekata, kao i u situacijama profesionalne prirode, dok hrvatske dijalekte smatra jedinstvenim bogatstvom hrvatskoga jezika koje je potrebno očuvati.

6.2. Motivacija za studij hrvatskoga jezika

Kao što je opisano u teorijskome dijelu ovoga rada, motivacija je nasljednih govornika za usavršavanjem nasljednoga idioma raznolika, no ponajviše prevladava motivacija u kojoj se odražava želja za očuvanjem vlastitoga identiteta te funkcionalne potrebe, poput usavršavanja jezika zbog komuniciranja sa širom obitelji (npr. Van Deusen-Scholl 2003, Valdes 2005, Cvikić, Jelaska, Kanajet Šimić 2010, Montrul i Polinsky 2013, Jelaska 2016a) (8)

(8) P: ja sam htjela studirati zato kaj uvijek mi je trebalo znat hrvatski zato kaj smo često tamo otišli, zato kaj doma pričamo hrvatski i sve to. Al opet s druge strane uvijek sam znala da nije to što bi trebalo bit i nisam, znala sam da ima više to oko gramatike za naučit al nisam baš znala šta, nisam znala o padežima i sve to, znaš kaj mislim. Ovaj, pa mi je onda zbog toga isto. Ja sam se uvijek stidila da pričam hrvatski zato kaj sam znala da nije ono savršeno i zbog toga sam htjela, like I wanted to get over that step, kak bih rekla

Središte je motivacije ispitanice za usavršavanjem nasljednoga idioma svakako funkcionalne prirode, kao i dobivanje samopouzdanja pri jezičnoj produkciji u društvu izvornih govornika, važnost čega naglašava Jelaska (2000). Izloženost hrvatskome jeziku u izvornojezičnoj okolini te komunikacija s izvornim govornicima situacije su koje mnogi nasljedni govornici žele ostvariti (Jelaska, 2016b), što jest i jedan od ključnih čimbenika njihove intrinzične motivacije za usavršavanjem nasljednoga idioma (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010).

Etnički je identitet često jedan od najvažnijih čimbenika motivacije za učenjem nasljednoga jezika u nasljednih govornika (Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić, 2010). Emocionalna povezanost s domovinom, kao i mogućnost komunikacije s rodbinom u domovini nasljednim je govornicima od velike važnosti (9).

(9) P: ne znam jel baš mogu odgovorit na tome, ali na primjer ja nisam nikad mogla kužit kad ljudi kažu na primjer ja sam Talijan, ja sam Hrvat, ja sam Kinez ne znam šta, a da ne znaju pričati jezik. Mislim, ti si onda meni Australac (...) ali opet, da, mislim da je jako bitno da znaš jezik, jer ipak ti to povezuje sa home. Kad ideš doma, ti sad ideš nazad i onda kao turist pričaš engleski, mislim ne znam

Središnje je stajalište ispitanice u prethodnome dijelu intervjua odbijanje priznanja etničkoga identiteta ukoliko određena osoba na nekoj razini ne ovladava nasljednim jezikom.

Osobno mišljenje ispitanice slaže se sa znanstvenim stajalištima istaknutih lingvista (npr. Valdes 2005, Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010), koji tvrde kako je najvažnije obilježje definicije nasljednoga govornika upravo njegova sposobnost uporabe jezika na određenoj razini, koja ga izričito odvaja od shvaćanja pojma *predački govornik*. Također, strah nasljednih govornika od neodobravanja izvornojezične okoline (Kong, 2011) još je jedan svojestveni faktor motivacije za daljnjim učenjem i usavršavanjem nasljednoga jezika.

6.3. Samoprocjena ovladanosti hrvatskim jezikom

Ispitanica dijeli svoja iskustva uporabe i izloženosti hrvatskome jeziku u obiteljskoj (10.1) i široj okolini (10.2).

(10.1) *P: doma svaki dan, ali ipak je to samo mali dio dana, kak bi rekla. To ti je možda ono, dva sata da smo mi svi sad doma i da pričamo. Nije to baš, nešt*

(10.2) *P: više na engleskom. Tu i tam ak se šalimo ili nešto onda ćemo reć nešto na hrvatskom. Ali većinom da, na engleskom*

Smatra se kako je izloženost nasljednome jeziku najčešća upravo u obiteljskoj okolini (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015), no pojava u kojoj dolazi do sve manjeg korištenja nasljednoga idioma u obiteljskome okruženju može dovesti do ugroženosti nasljednoga jezika, odnosno odbojne dvojezičnosti (Jelaska, 2016b). Izloženost i uporabu jezika izvan obiteljske okoline ispitanica opisuje sukladno rezultatima istraživanja autorice I. Petrović (2017), gdje ispitanici druge generacije očuvanje hrvatskoga jezika smatraju vrlo važnim, no isti veoma rijetko upotrebljavaju prilikom komunikacije izvan obiteljske okoline.

S obzirom na činjenicu kako je izloženost nasljednih govornika njihovome nasljednom idiomu često ograničena te svedena na obiteljsko okruženje (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček, 2015), ispitanica shvaća kako upravo šira izloženost istome može bitno pridonijeti poboljšanju njezinih jezičnih vještina (11.1 i 11.2).

(11.1) *Zbog toga sam, iako sam završila tečaj, odlučila početi čitati hrvatske romane, gledati više filmova i TV emisija na hrvatskom jeziku i čitati novinske članke o nizu različitih tema (prilog 1).*

(11.2) *P: evo baš sam završila jednu knjigu. Tek sam počela čitati baš knjige na hrvatskom. Uvijek sam mogla čitat al nije me baš zanimalo, ne da me nije zanimalo da čitam na hrvatskom, knjige na hrvatskom ali ne znam, nisam nikad imala tu šansu, tu priliku. Evo sad imam malo vremena pa se trudim, ovaj, da. Ali lakše mi je čitanje zato što, ne znam, kad pišeš ne znam baš točno kak bi ja sad to rekla. Na primjer, tata isto kad on govori nekad fuflja sa riječima i onda ne znam baš točno how do you pronounce that properly, znaš kaj mislim, da bi ja znala sad napisat kak bi to trebalo bit*

Izloženost inome jeziku kroz djelatnost čitanja te postizanje pozitivnih ishoda u ovladavanju istim dokazana je kao korisna u mnogo slučajeva (npr. Narančić Kovač 1999, Martinović 2004, Gulešić Machata 2015, prema Đurđević, Salak i Grgić 2016). Povezanost s kulturom omogućena je kroz čitanje literature na nasljednome jeziku, što predstavlja važan čimbenik motivacije nasljednih govornika, dok književnoumjetnički tekst osim kulturoloških i sličnih tema može služiti kao poticaj za razvoj svih jezičnih vještina (Đurđević, Salak i Grgić 2016: 42). Čitanje i slušanje pasivne su jezične djelatnosti u najboljoj mjeri usvojene u nasljednih govornika (Kagan i Polinsky, 2007; Cvikić, Novak Milić, Aladrović Slovaček 2015), dok ispitanica ističe teškoće prilikom jezične djelatnosti pisanja, kojoj se mora poučavati (Jelaska 2005: 12). Također, teškoća prilikom očeve djelatnosti govorenja može se povezati sa procesom jezičnoga nazadovanja (Medved Krajnović, 2010).

Sve su aktualniji problemi vezani uz slab interes nasljednih govornika za korištenjem i usavršavanjem nasljednoga idioma, kojih se dotaknuo virtualni okrugli stol o hrvatskome jeziku (Matica 5/2021). Zaključak sudionika upućuje na povezivanje uporabe hrvatskoga jezika s interesima mladih ljudi, što uključuje i izloženost jeziku prilikom svakodnevnih aktivnosti današnjice (12).

(12) *P: ono, malo, mislim na Facebooku, evo na Facebooku pratim ne mogu ti sad baš reć šta ali neku vijest, da, i ono povezano oko (ime grada) i takve stvari. a što se tiče preko televizije jedino ono kaj je svaki dan u devet ili nešto šta imaju taj SBS Croatia i to su ti hrvatske vijesti, al to ti samo traje sat vremena*

Sadržaji vezani uz interese nasljednih govornika navedeni su kao jedan od najvažnijih čimbenika poticanja interesa za korištenjem nasljednoga jezika u mladim govornika (Matica 5/2021), stoga nasljednim učenicima treba pružiti što više materijala te omogućiti što više situacija

u kojima će biti u mogućnosti aktivno se koristiti nasljednim jezikom (Cvikić, Novak Milić i Aladrović Slovaček 2015).

Vlastitu ovladanost hrvatskim jezikom ispitanica opisuje kao nedostatak svjesnog jezičnog znanja (Jelaska 2012), koje je naposljetku stekla učenjem (13).

(13) *P: um... dosta sam razumjela, znala sam dosta za ovak kao svakodnevni razgovor, znala sam da ima puno više za naučiti što se tiče oko gramatike, ali nisam baš znala šta uopće, kak da to (smijeh) uopće izgleda. Na primjer, uopće nisam znala za padeže. Ne znam kak da ti ja to objasnim, kao znala sam da nešto takvoga postoji, da ovisi o situaciju ili rečenicu onda kao promijeniš riječ, ali nisam znala da su to padeži*

Ispitanica u ovome dijelu intervjua dijeli svoje iskustvo o prvim susretima sa apstraktnim pojmovima gramatičkoga jezika, odnosno svjesnim jezičnim znanjem. Svoj put do saznanja o istome opisuje kao polaznje od konkretnoga ka apstraktnome, važnost čega naglašava i Pavličević-Franić (2015), dok Aladrović Slovaček (2015) ističe kako je jezik nasljednih govornika često prožet visokim stupnjem tečnosti i komunikativnosti, no nižim stupnjem gramatičke točnosti.

O vlastitome jezičnom napretku nakon studija hrvatskoga jezika, kao i o daljnim naporima i trudu za usavršavanjem svoga nasljednoga jezika ispitanica govori u sljedećem navodu (14).

(14) *P: to definitivno, i to neke male stvari, na primjer, ja nisam znala razliku između „bih“ i „bi“, ono „ja bih“ a „ti bi“, ono, takve stvari, takve male stvari. al to ti puno znači isto (smijeh). je, definitivno bih rekla da je, ne mogu sad reć da nisam ništa učila, definitivno. Puno je bolje na primjer ako pišem ili nešto, onda se mogu stvarno fokusirat i koncentrirat oko svega toga što sam naučila, al ovak u razgovoru mislim da da, puno više sam trebala vježbat i sad pokušavam, mislim ovo zadnje vrijeme baš nisam, ali jesam, kad sam završila fakultet onda stvarno jesam pokušavala, um, kak bih rekla, ne znam sad niti na engleskom kak bih ja to objasnila*

Prethodno navedeno iskustvo „tvorbe kondicionala aoristom pomoćnoga glagola *biti*: *bih, bi, bi, bismo, biste, bi* (uz glagolski pridjev radni)“, Udier i Gulešić Machata (2011: 338), svrstavaju u gramatičku razinu obilježja višega standardnog varijeteta. U daljnoj analizi mogućih modela kombiniranja višega i nižega varijeteta u nastavi hrvatskoga jezika kao inoga, smatraju kako se „očekuje provođenje pravila o tvorbi kondicionala prvog uz pomoć glagolskog pridjeva radnoga i aorista glagola *biti* – *bih, bi, bi, bismo, biste, bi* – viši varijetet“ (Gulešić-Machata, 2011: 341).

Svjesnost ispitanice o navedenome obilježju gramatičke razine hrvatskoga jezika stoga je u skladu s očekivanjima mogućega modela kombiniranja višeg i nižeg standardnog varijeteta u nastavi hrvatskoga jezika kao inoga. Također, ova bi se pogreška („ja bi“) smatrala neizvornim odstupanjem, s obzirom na gramatičku prirodu iste.

Ispitanica u pisanome izvoru dijeli zanimljiva iskustva s početkom svjesnoga učenja hrvatskoga jezika, iz perspektive nasljednoga govornika (15).

(15) Što se tiče učenja hrvatskog jezika na faks... fakat mi je bilo teško haha. Nemoj me krivo shvatiti, uvijek sam imala dobre ocjene i bila sam jedna od najboljih učenika. Bila sam jedna od rijetkih učenika koji je već mogao govoriti hrvatski donekle, tako da sam imala prednost, većina studenata su bili apsolutni početnici. Ali ono što su oni imali (a ja nisam) su bile taktike za učenja jezika, jer neki su već naučili španjolski ili ruski, starogrčki, latinski itd., a ja nikada nisam naučila drugi jezik. I tak, imala sam prednost jer sam znala dosta da bih mogla imati svakodnevni razgovor, gdje oni su razumijeli gramatiku i padeže ali dugo vrijeme nisu mogli održati razgovor pošto nisu imali vokabular. Općenito mi je bilo teško zapamiti gramatičkog žargona, kaj je futur drugi, srvšeni ili nesrvšeni glagol... Zato kaj nisam nikad učila drugi jezik od udžbenika, bilo mi je puno lakše učiti slušajući druge kako govore i učeći padeže putem fraze. (prilog 1)

Uobičajena je pojava u kojoj nasljedni govornici vladaju određenom razinom komunikacijske kompetencije nasljednoga jezika, no učenje gramatičkih pojmova vezanih uz isti jezik smatraju teškim (Aladrović Slovaček, 2015), s obzirom da ne posjeduju svjesno jezično znanje (Jelaska, 2012). Jelaska (2016a: 94) opisuje razlike između učenika određenog jezika kao stranog i nasljednog učenika istoga jezika, gdje je moguće uočiti kako učenici stranoga jezika istome pristupaju sustavno, no imaju poteškoća s jezičnom proizvodnjom, dok se u nasljednih govornika odvija upravo suprotno. Različite strategije učenja jezika obuhvaćaju kognitivne, metakognitivne i društveno-afektivne strategije (Česi, 2012: 45-48) te služe učinkovitome stjecanju jezičnih znanja i vještina, kao i upravljanju i nadgledanju vlastitog procesa učenja (Česi, 2012: 44). Manjak iskustva vezanog uz strategije učenja jezika nasljednih govornika utječe na poteškoće prilikom stjecanja svjesnoga znanja koje je potrebno naučiti (Jelaska, 2012).

Ispitanica u idućem navodu ističe važnost postizanja svjesnoga jezičnog znanja (16.1 i 16.2).

(16.1) *P: um, ne znam, ali sad puno više kužim zakaj vi kao u Hrvatskoj razumijete i pričate engleski na primjer puno, puno, puno bolje na primjer naspram kad mi učimo neki drugi jezik, jer vi imate tu gramatiku, vi to kužite, a mi to baš nemamo*

(16.2) *P: teško je to objasniti jer mi stvarno u školama, ne znam kak bih ja sad to objasnila, bum ovo sad rekla na engleskom. We just, we don't break down grammar, I should say the way that you guys do in Croatia. I ja sam to isto shvatila kad sam mala bila, kad sam na primjer gledala, kad sam bila kod rodbine, kod sestrične ili nekoga, i ja sam gledala i ja sam vidla šta oni uče oko engleskog i njihova zadaća i sve to. I don't know, you guys just learn English completely different to the way we learnt it. And it's very more grammar focused. And I think that is because Croatian is so grammar heavy*

Nasljedni govornici obično nemaju dovoljno izravnoga znanja koje bi mogli upotpuniti svjesnim učenjem jezika, stoga je potrebno poboljšati *točnost* njihova govora, s obzirom da u većini slučajeva govore poprilično *tečno* (Jelaska 2012: 27; Aladrović Slovaček 2015). Ispitanica svojim navodom dokazuje kako je svjesna važnosti veze između izravnog i svjesnog znanja jezika za napredovanje u produkciji nasljednoga idioma, što naglašava i Jelaska (2012: 25-27).

Ispitanica dijeli svoje iskustvo i stavove stečene tijekom pohađanja subotnje škole u pisanome (17.1) i govorenom izvoru (17.2).

(17) *Tada se hrvatska škola održavala u hrvatskim crkvama, jednom tjedno, po 2 sata. Ne sjećam se da sam puno naučila, više je to bilo za djeca da se druže. Sjećam se da smo naučili osnovne stvari...abecedu, kako čitati, kako pisati, brojati, boje itd. Što se tiče gramatike, nismo puno naučili. Sjećam se da smo u 4. razredu (mislim) naučili ženski, srednji i muški rod, ali to je sve što se sjećam. Svake godine smo pripremili koncert za kraj godine, pa smo naučili pjesme ili drame ili smo nekaj čitali. (prilog 1)*

(18) *P: onda ti je to bilo katastrofa, stvarno, to ti je bilo više za druženje da ti iskreno kažem, ali mislim da je sad puno bolje, sad imaju nekakve udžbenice iz Zagreba. Baš ovu godinu mojoj sestri ne daju jer ova najmlađa ima vjeronauk subotom, tak da nemre i jedno i drugo, tak da nemam ja sad baš nekakvu priliku da mogu vidjet šta oni radu. Je, mislim*

da je sad puno bolje a kad sam ja išla to ti je bilo više, igrali smo se i učili smo ono osnovno, boje, brojat, takve stvari, muški, ženski, srednji rod, ali osim toga ništa drugo

Van Deusen-Scholl (2003: 224) naglašava važnost *subotnjih škola* te ističe kako takvo okruženje mora biti prisutno u okolini nasljednoga govornika, s obzirom da obuhvaća mnogobrojne jezične i kulturne čimbenike nasljedne kulture govornika. Svijest o činjenici kako su *subotnje škole* često prvi dodir nasljednih govornika sa standardnim varijetetom jezika mora biti uzeta u obzir (Jelaska, 2012: 27, 33). Nedostatak metodičkih materijala također predstavlja problem, kako u prošlosti (Van Deusen-Scholl, 2003: 224) tako i danas (Novak Milić, 2021: 51).

7. ZAKLJUČAK

Iako kao potkategorija dijelom nadređenoga pojma *ini jezik*, nasljedni se jezik svojim posebnim obilježjima svakako izdvaja od uobičajenoga u okviru nematerinjega jezika. Upravo je zato središtem ovoga istraživanja postala ispitanica kojoj je nasljedni jezik upravo hrvatski, te su njezini stavovi o varijetetima njoj nasljednoga jezika upotpunili ovaj rad te ga učinili sociolingvističkim istraživanjem. Motivacija ispitanice za učenjem i usavršavanjem hrvatskoga jezika potaknuta je emocionalnom povezanošću s vlastitom kulturom te željom za osjećajem pripadnosti zajednici, ali i potrebom da usavrši svoje jezično znanje. Njezini su stavovi stoga veoma vrijedan izvor, jer daju širu sliku o varijetetima hrvatskoga jezika, i to upravo iz perspektive osobe kojoj isti predstavlja važan dio identiteta.

Stavovi ispitanice o standardnome varijetetu hrvatskoga jezika, kao i o dijalektima, nisu jednoznačni, već su isprepleteni raznim čimbenicima jezične okoline i svrhe učenja jezika nasljedne govornice. Standardni jezik ispitanica smatra važnim u naravi koja obuhvaća korištenje na profesionalnoj i određenoj komunikacijskoj razini, što je u skladu s instrumentalnom motivacijom (Cvikić, 2012), dok svoj vlastiti idiom, usvojen u okolini svoje obitelji, razumljivo smatra ogledalom identiteta te glavnim čimbenikom integracijske motivacije (Kalogjera 2003, Cvikić 2012). Svakako je važno napomenuti činjenicu o uporabi jezika u široj inojezičnoj zajednici, gdje dolazi do međusobnog poštovanja među govornicima, te korištenja *standardnijih* oblika jezika. Prethodna je tvrdnja dokaz o svjesnosti ispitanice o važnosti postojanja standardiziranoga varijeteta jezika, no s obzirom da se radi o okolini nasljednih govornika, nije potrebno očekivati najviši mogući varijetet istoga (Jelaska, 2012).

Glavna je motivacija ispitanice za studijem hrvatskoga jezika bila upravo usavršavanje na razgovornoj funkcionalnoj razini, uz svijest o standardnome varijetetu i njegovoj svrsi. Također, njezina je želja bila premostiti vlastiti strah od korištenja jezika te mogućnost da isti samopouzdanu producira u okruženju izvornih govornika. Jezični ciljevi ispitanice mogu se opisati kao kombinacija višega i nižega standardnog varijeteta, koji kao model poučavanja za inojezične govornike predlažu Udier i Gulešić Machata (2011). Želja ispitanice za očuvanjem hrvatskoga jezika trebala bi se poštivati, pogotovo u vremenima kada postoji mogućnost nestanka motivacije za učenjem istoga u nasljednih govornika diljem dijaspore. Upravo zato nasljednim govornicima treba pomoći da prebrode svoj jezični strah te ih poticati na očuvanje svoga nasljednoga jezika. Jer, kako kaže Antun Gustav Matoš:

Hrvatski jezik je proizvod odnošaja Hrvata prema Hrvatskoj, prema prirodi, prema polju, gori, šumi i zraku, prema našim cvjetićima i našim planetima što „kolo vode“ kod Preradovića, i zato naš jezik ima sve posebne boje, zvukove, oblike i osebine naše zemlje; buran kao senjska bura, mekan kao dvojnice, zanijet kao procvjetala grana ružmarina, tužan kao kraška pustolina, veseo kao tambura i dubok kao mrak naših šuma i tragika našeg mora. Samo lijepa naša domovina mogaje stvoriti ljepotu divnog našeg jezika, krasnih kao naši otoci, „lijepi vrti morem plivajući“.⁵

⁵ <https://www.nsk.hr/samo-lijepa-nasa-domovina-mogase-stvoriti-ljepotu-divnog-naseg-jezika-divotu-nasih-rijeci-u-povodu-medunarodnoga-dana-materinskoga-jezika/> - pristupljeno 28. srpnja 2021.

8. PRILOZI

Prilog 1. – pisani izvor ispitanice (1)

Krenula sam u Hrvatsku školu i folklor iste godine, imala sam oko 6 godina, znači bila sam u prvi razred. Išla sam u hrvatsku školu od 1. razreda do 5. a onda sam zaustavila jer nismo znali da postoji još jedna hrvatska škola za srednjoškolce (zapravo ne znam je li bila tada, ali znam da 100% postoji sada jer moja sestra je u 7. razredu i ide u tu školu subotom na par sati). Kod nas osnovna škola je od vrtić do 6. razreda a srednja škola je od 7-12 razred. Tada se hrvatska škola održavala u hrvatskim crkvama, jednom tjedno, po 2 sata. Ne sjećam se da sam puno naučila, više je to bilo za djeca da se druže. Sjećam se da smo naučili osnovne stvari...abecedu, kako čitati, kako pisati, brojati, boje itd. Što se tiče gramatike, nismo puno naučili. Sjećam se da smo u 4. razredu (mislim) naučili ženski, srednji i muški rod, ali to je sve što se sjećam. Svake godine smo pripremili koncert za kraj godine, pa smo naučili pjesme ili drame ili smo nekaj čitali. Hrvatska škola za djecu u osnovnoj školi sada je puno bolja od kad sam ja išla, kao što sam rekla, više je to bilo za druženje i igranje, a sada imaju knjige iz Zagreba a učitelji imaju nastavni program. Iz nekog razloga, još uvijek je vrlo često da djeca prestanu ići u hrvatsku školu nakon što završe osnovnu školu. Ja osobno mislim da je ovo pogreška jer je puno lakše započeti učenje gramatike u srednjoj školi, umjesto da imate pauzu i onda pokušavate naučiti kasnije (na primjer na faks ili čak kasnije u životu) kao što sam ja učinila... ali ljudi često ne nastave učiti hrvatski ni kasnije u životu jer misle da je preteško, i to je veliki problem s kojim se trenutno borimo, jer broj ljudi koji mogu govoriti hrvatski jezik u Australiji opada svake godine. Ali s druge strane našla sam da puno ljudi prestaju učiti hrvatski jezik nakon osnovne škole jer djeca počinju postajati svjesnija sebe i boje se pogrešaka (i iskreno, hrvatski se toliko razlikuje od engleskog da stvarno je teško). To sam isto primjetila kod nekih kolega na faks, u početku se nisu osjećali dovoljno spremni da vježbaju jezik sa starijim ljudima iz straha da budu rekli nešto pogrešno i to sam potpuno razumijela.

Što se tiče učenja hrvatskog jezika na faks... fakat mi je bilo teško haha. Nemoj me krivo shvatiti, uvijek sam imala dobre ocjene i bila sam jedna od najboljih učenika. Bila sam jedna od rijetkih učenika koji je već mogao govoriti hrvatski donekle, tako da sam imala prednost, većina studenata su bili apsolutni početnici. Ali ono što su oni imali (a ja nisam) su bile taktike za učenja jezika, jer neki su već naučili španjolski ili ruski, starogrčki, latinski itd., a ja nikada nisam naučila drugi jezik. I tak, imala sam prednost jer sam znala dosta da bih mogla imati svakodnevni razgovor, gdje oni

su razumijeli gramatiku i padeže ali dugo vrijeme nisu mogli održati razgovor pošto nisu imali vokabular.

Ali zato što nikada nisam naučila drugi jezik, nikad nisam čula za padeže i bilo mi je jako teško ih pamtit i zapravo koristiti. Općenito mi je bilo teško zapamiti gramatičkog žargona, kaj je futur drugi, srvršeni ili nesvršeni glagol.... Zato kaj nisam nikad učila drugi jezik od udžbenika, bilo mi je puno lakše učiti slušajući druge kako govore i učeći padeže putem fraze. Naporno sam učila da bih dobila dobre ocjene, ali tih nastave su bile samo jednom tjedno po dva sata i tek sam kasnije shvatila da ako zaista želim poboljšati svoje samopouzdanje u govoru hrvatskog i proširiti svoj vokabular morala sam više raditi. Zbog toga sam, iako sam završila tečaj, odlučila početi čitati hrvatske romane, gledati više filmova i TV emisija na hrvatskom jeziku i čitati novinske članke o nizu različitih tema.

Kaj se tiče folklor, nemam baš puno za reći. Samo bi nam stariji učitelji govorili na hrvatskom, a svi mlađi na engleskom. Sad svi govore engleski, osim nekoliko riječi tu i tam (desno, lijevo, poskok, lagano, čvrsto, cijelo stopalo...).

Ono što jesam naučila kroz folklor je to da imamo 3 dijalekta- Štokavski, Kajkavski i Čakavski, i to sam naučila kroz pjesme i naravno koji se dijalekt koristi u kojim regijama. Naša grupa održava zabavu najmanje 3 puta godišnje (majčin dan, očev dan, godišnjica), a uz to smo isto pozvani u druge zabave koje drže druge grupe u Sydneyu i oko Australije za njihove godišnjice ili za 'božić u srpnju', 'Lovačka Večer', 'Slavonska Večer', 'Nikolinje', Dan državnost itd. Na ovim zabavama, hrvatska glazba se samo svira što je isto dobar način za učenje jezika.

Prilog 2. – pisani izvor ispitanice (2)

Slično onome kak postoje različiti dijalekti u Hrvatskoj, ti su dijalekti evidentni i u Australiji.

Međutim, za razliku od Hrvatske u kojoj se dijalekti prvenstveno čuju samo u izvornim mjestima (osim vjerojatno u većim gradovima poput Zagreba u koji se tijekom godina možda preselio niz različitih ljudi), ovdje u Australiji dijalekti se mogu čuti svuda unutar hrvatske zajednice. Iz tog razloga ljudi uglavnom malo mijenjaju način na koji razgovaraju kad su među zajednicom, jer dolazimo iz različitih područja Hrvatske.

Moji roditelji kao primjer, doma bi razgovarali težim kajkavskim dijalektom, dok bi među ljudima u hrvatskom zajednicom (ovisno o tome s kim bi razgovarali) vjerojatnije koristili standardne riječi / jezik. Međutim naglasak se ne mijenja previše, jer mislim da je to općenito nešto teško učiniti osim ako ste nekakvi lingvuiist ili jednostavno nadaren za učenje jezika općenito.

Među mlađom generacijom koji su odrasli u Australiji ali imaju roditelje koji su odrasli u Hrvatskoj (kao ja i puno mojih prijatelja), svi smo u početku naučili hrvatski jezik od svojih roditelja i stoga naučili dijalekt otkud su naše obitelji.

Ali opet, s obzirom da imam mnogo prijatelja iz Slavonije, Dalmacije, Bosne i Hercegovine itd. kad smo među sobom, obično se suzdržavamo od riječi koji su specifični za jedan dijalekt. Međutim, to ne znači da govorimo u potpunosti standardno/književno, rijetko tko to može, već je to kombinacija dijalekta i standarda (sigurno nešto slično kod vas kad imate prijatelje iz različitih područja.)

Nekaj kaj je možda isto zanimljivo je da su Australci (a nisam sigurna bi li to bilo i u Americi) su napravili kao još jedan dijalekt koji nazivamo 'broken english'. 'Broken English' je kada kombinirate englesku riječ + 'ati'. Na primjer umjesto probati, često se može čut 'trajati', znači 'try' (engleska riječ za probati) + 'ati'. Neki drugi primjeri su:

- 'filaš' (osječaš), feel + aš

- 'fiksati' (Popraviti), fix + at

Ovaj 'Broken English' je rezultat starije generacije (ili općenito Hrvati koji su se preselili u Australiju bez znanja engleskog jezika), miješajući engleski i hrvatski jezik u procesu učenja engleskog jezika. To je nešto što smo čuli kao djeca, pa je stoga nešto što se može čut i u

svakodnevnom jeziku dan danas još među starije generacije al čak i u mlađoj generaciji koji su odrasli u Australiji.

9. LITERATURA

1. Aladrović Slovaček, K. (2015). Jezična kreativnost u učenju hrvatskoga kao nasljednoga jezika. U S. L. Udier i K. Cergol Kovačević (Ur.) *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku održanoga od 25. do 27. travnja 2014. godine u Zagrebu*. (str. 163-176). Srednja Europa.
2. Alerić, M., Gazdić-Alerić, T. (2009). Pozitivan stav prema hrvatskome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijega ovladavanja. *Lahor*, 7, 5-23.
3. Bošnjak, T. (2005). Hrvatske škole u Australiji. U S. Letica (Ur.) *Izbliza – Hrvati u Australiji* (str. 9-12). Hrvatska matica iseljenika.
4. Brlobaš, Ž., Lončarić, M. (2012). Gornjolonjski dijalekt kajkavskoga narječja. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 38(2), 229-249.
5. Cvikić, L., Jelaska, Z., Kanajet Šimić, L. (2010). Nasljedni govornici i njihova motivacija za učenje hrvatskoga jezika. *Croatian Studies Review*, 6, 113-127.
6. Cvikić, L., Novak Milić, J. i Aladrović, K. (2015). The role of formal language instruction in maintenance of heritage language: The case of the Croatian language. U: Grucza, Sambor, Olpinska-Szkielko, Magdalena; Romanowski, Piotr (ur.). *Advances in Understanding Multilingualism: a Global Perspective*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 43-59.
7. Cvikić, L. (2016). *Hrvatski kao ini jezik - odabrane teme*. Hrvatsko filološko društvo.
8. Đurđević, R., Salak, T., Grgić, A. (2016). Šegrt Hlapić za razinu B1 u nastavi inojezičnoga hrvatskoga. U I. Banković-Mandić, M. Čilaš Mikulić, A.T. Juričić (Ur.) *Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika – 3. zbornik radova* (41-51). FF press.
9. Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M. (2006). *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnome jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada.
10. Gulešić Machata, M., Udier, S. L. (2008). Izvorna odstupanja u hrvatskome kao inojezičnome. *Lahor*, 5, 19-33.

11. Jelaska, Z. (2000). Govornici u susretu – usvojeno i naučeno vladanje jezikom u istome društvu. *Društ. istraž. Zagreb*, 6(56), 977-990.
12. Jelaska, Z. (2003). Hrvatski jezik i višejezičnost. U D.Pavličević-Franić i M. Kovačević (Ur.) *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II: teorijska razmatranja, primjena* (106-125). Naklada Slap.
13. Jelaska, Z. i suradnici (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Hrvatska sveučilišna naklada.
14. Jelaska, Z. (2007). *Uvod*. U L. Cvikić (Ur.) *Drugi jezik hrvatski*. (str. 14-21). Profil.
15. Jelaska, Z. (2012). *Ovladavanje materinskim i inim jezikom*. U M. Mićanović (Ur.) *Inojezični učenik u okruženju hrvatskoga jezika: okviri za uključivanje inojezičnih učenika u odgoj i obrazovanje na hrvatskome jeziku* (str. 19-33). Agencija za odgoj i obrazovanje.
16. Jelaska, Z. (2014). Vrste nasljednih govornika. *Lahor*, 17, 83-105.
17. Jelaska, Z. (2016a). Ini hrvatski jezik i identitet – od stranoga do nasljednoga govornika. U T. Pišković, T. Vuković (Ur.) *Drugi: alteritet, identitet, kontakt u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi: zbornik radova 44. seminara Zagrebačke slavističke škole* (str. 87-106). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
18. Jelaska, Z. (2016b). Kategorija nasljednoga govornika: središte i granice. *Romanoslavica*. 20, 1-16.
19. Jelaska, Z. (2018). Idiomska raslojenost hrvatskoga jezika – stilovi i registri. *Visnyk of Lviv University. Series Philology*, 69, 39-53.
20. Kagan, O., Polinsky, M. (2007). Heritage Languages: In the 'Wild' and in the Classroom. *Language and Linguistics Compass*, 1(5), 368-395.
21. Kalogjera, D. (2003). Bilješke o dijalektu u društvu i u nastavi jezika. U D. Pavličević-Franić i M. Kovačević (Ur.) *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II: teorijska razmatranja, primjena* (171-181). Naklada Slap.
22. Kuvač, J., Cvikić, L. (2003). Dječji jezik između standarda i dijalekta. U D. Stolac, N. Ivanetić i B. Pritchard (Ur.) *Jezik u društvenoj interakciji: zbornik radova sa savjetovanja održanoga 16. i 17. svibnja 2003. u Opatiji* (str. 275-284). Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.

23. Kuvač Kraljević, J., Olujić, M. (2015). Kasni jezični razvoj. U J. Kuvač Kraljević (Ur.) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama* (35-52). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
24. Matešić, M. (2014). Između elitizma i demokratizacije: standardni jezik u akademskoj zajednici. U M. Matešić i M. Plešković (Ur.) *Standardni jezici i sociolekti u 21 stoljeću* (23-42). Srednja Europa, HDPL.
25. Medved Krajnović, M. (2010). *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*. Leykam international d.o.o.
26. Mesarić Žabčić, R., Pokos, N. (2007). Pogledi mlađe generacije australskih Hrvata na život iseljenika. U V. Kukavica (Ur.) *Hrvatski iseljenički zbornik* (str. 197-202). Hrvatska matica iseljenika.
27. Mihaljević Djigunović, J. (1998). *Uloga afektivnih faktora u učenju stranih jezika*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
28. Mihaljević Djigunović, J., Opačić, N., Kraš, T. (2003). Čega se više bojimo: materinskoga ili stranog jezika? U D. Stolac, N. Ivanetić i B. Pritchard (Ur.) *Jezik u društvenoj interakciji: zbornik radova sa savjetovanja održanoga 16. i 17. svibnja 2003. u Opatiji* (str. 303-318). Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
29. Montrul, S., Polinsky, M. (2013). Heritage Languages and their speakers: Opportunities and challenges for linguistics. *Theoretical Linguistics*, 39(3-4), 129-181.
30. Novak Milić, j. (2021). U Sydneyu održan virtualni okrugli stol o hrvatskome jeziku. *Matica*, 5(LXXI), 49-51.
31. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike: razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Alfa.
32. Pavličević-Franić, D. (2012). Inojezično usvajanje hrvatskog kao nasljednoga jezika u hrvatskoj nastavi u inozemstvu. U A. Bežen i Bošnjak M. (Ur.) *Hrvatska nastava u inozemstvu: priručnik za učiteljice i učitelje* (str. 181-187). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

33. Pavličević-Franić, D. (2015). Jezična raslojavanja u hrvatskome kao nasljednome jeziku – prikazi, problemi, perspektive. U S. L. Udier i K. Cergol Kovačević (Ur.) *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku održanoga od 25. do 27. travnja 2014. godine u Zagrebu* (str. 127-144). Srednja Europa.
34. Petrović, I. (2017). Očuvanje hrvatskog jezika u Kanadi. *Migracijske i etničke teme, 1*, 7-36.
35. Požgaj Hadži, V., Benjak, M., Doblanić, M. (2003). Standard i dijalekt u kontaktu. U D. Stolac, N. Ivanetić i B. Pritchard (Ur.) *Jezik u društvenoj interakciji: zbornik radova sa savjetovanja održanoga 16. i 17. svibnja 2003. u Opatiji* (str. 409-424). Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
36. Raecke, J. (2006). Hrvatski u Njemačkoj: njemački s hrvatskim riječima? *Lahor, 2*, 151-158.
37. Starčević, A. (2016). Trenirka, diktafon i „iskrivljen hrvatski“: metodološki izazovi sociolingvističkog intervjua i sudioničkog promatranja. U S. L. Udier i K. Cergol Kovačević (Ur.) *Metodologija i primjena lingvističkih istraživanja: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku održanoga od 24. do 26. travnja 2015. godine u Zadru* (str. 3-17). Srednja Europa.
38. Škvorc, B. (2006). Hrvatski uokviren engleskim: jezik australskih Hrvata kao prvi i drugi jezik. *Lahor, 1*, 15-26.
39. Šutalo, I. D. (2011). Budućnost hrvatske zajednice i identiteta u Australiji. U V. Kukavica (Ur.) *Hrvatski iseljenički zbornik* (str. 24-52). Hrvatska matica iseljenika.
40. Udier, S. L., Gulešić Machata, M. (2011). Kakvom jeziku poučavati neizvorne govornike? Viši i niži varijetet u poučavanju hrvatskoga kao inog jezika. *Nova Croatica, 5*, 329-349.
41. Valdes, G. (2005). Bilingualism, Heritage Language Learners, and SLA Research: Opportunities Lost or Seized? *The Modern Language Journal, 89*(iii), 410-426.
42. Van Deusen-Scholl, N. (2003). Toward a Definition of Heritage Language: Sociopolitical and Pedagogical Considerations. *Journal of Language Identity & Education, 2*(3), 211-230.

INTERNETSKI IZVORI:

1. <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8H41R0J> - pristupljeno 26. svibnja 2021.
2. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/medjunarodna-suradnja-i-eu/hrvatska-nastava-u-inozemstvu/683> - pristupljeno 26. srpnja 2021.
3. <https://www.croatianstudiesfoundation.com.au/about-us/> - pristupljeno 27. srpnja 2021.
4. <https://www.nsk.hr/samo-lijepa-nasa-domovina-mogase-stvoriti-ljepotu-divnog-naseg-jezika-divotu-nasih-rijeci-u-povodu-medunarodnoga-dana-materinskoga-jezika/> - pristupljeno 28. srpnja

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Viktorija Vidović, izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mogega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

V. Vidović

(vlastoručni potpis studentice)